

Nr 228.

Ankom till riksdagens kansli den 11 juni 1940 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för befrämjande av gengasdrift.

(2:a avd.)

I en den 24 maj 1940 dagtecknad proposition, nr 298, har Kungl. Maj:t, under återopande av vid nämnda proposition fogat utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* till Teckning av aktier i Svenska gengasaktiebolaget för budgetåret 1940/41 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor, *dels ock* till Förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Inledningsvis erinrar departementschefen, att bland de svårigheter, som bidragit till det ringa intresset för gengasdrift, särskilt framträdde frågan om *bränsleförsörjningen för gengasaggregat* och dess ordnande. Jämväl spörsmålet om *tillgodoseende av landets behov av gasgeneratoraggregat* och användningen av desamma på lämpligaste sätt vore föremål för uppmärksamhet. Särskilda redogörelser för dessa båda frågor ha lämnats i förevarande proposition. Vad förstnämnda fråga angår har Kungl. Maj:t föranstaltat om en utredning, vilken utmynnat i förslag om bildande av ett statligt aktiebolag för anskaffning och distribution av gasgeneratorbränsle. Beträffande frågan om tillverkning av gengasverk har industrikommissionen hemställt om bildande av ett aktiebolag för befrämjande av gengasdrift.

Departementschefen har för egen del anført:

Frågan om användandet av gasgeneratorer för motordrift hade sedan länge varit föremål för statsmakternas intresse. Åtskilliga åtgärder av olika slag hade vidtagits för att intressera enskilda företagare för gengasdrift. Vid krigsutbrottet hade likväl endast funnits ett obetydligt antal gengasdrivna motorfordon hos enskilda fordonsägare. Sedan i samband med krigsutbrottet hösten 1939 avsevärda inskränkningar för användning av flytande bränslen för motordrift genomförts, hade ett livligt intresse för gengasdrivna fordon uppstått och en betydande tillverkning av gasgeneratorer påbörjats jämsides med att statliga åtgärder för utbildning av förare och för anskaffning av erforderligt bränsle vidtagits. Intresset hade dock snart minskats i och med att bensinimporten kommit i gång och tilldelningen på grund där-

av kunnat göras rikligare. Antalet motorfordon, som den 1 maj 1940 drivits med gengas, torde därför ej ha överstigit 1 500.

Att sålunda gengas som drivmedel ej kunnat med framgång konkurrera med bensin torde bero på ett flertal omständigheter. Förefintligheten av olika fabrikat av gasgeneratoraggregat torde för den enskilde fordonsägaren ha medfört svårigheter vid val av den för hans fordon lämpligaste typen. Driftsäkerheten hade trots den alltjämt fortskridande förbättringen av de olika fabrikaten icke alltid varit den bästa. Skötseln av aggregaten innebure i förhållande till vanliga bensindrivna fordon ett visst mått av ökat arbete, vartill komme, att gengasdriften krävde vidtagande av särskilda försiktighetsmått för undvikande av risk för förgiftning. Med hänsyn härtill torde anskaffning av förarpersonal i tillräcklig utsträckning ha visat sig svår. Ej heller syntes tillgången på utbildad personal för gengasdrift, oaktat statliga åtgärder för avhjälpande av brister i detta hänseende, ha varit av erforderlig omfattning. En väsentlig olägenhet för en ökad gengasdrift torde vidare ha legat i de svårigheter, som förekommit för tillgodoseende av behovet av träkol. Åtskilliga brister hade vidlått bränsleanskaffningen och den kvalitetskontroll, som vore nödvändig för erhållande av tillförlitligt bränsle.

På grund av de under senare tiden inträffade krigshändelserna hade förhållandena i fråga om landets försörjning med flytande bränslen radikalt förändrats, i det att import av sådana varor västerifrån praktiskt taget kunde anses utesluten för närvarande. Detta hade som bekant föranlett en återgång till mera restriktiva bestämmelser beträffande förbrukningen av flytande bränslen med därav följande olägenheter för transportväsendet. I den mån importsvårigheterna kvarstode och lagren av oljor toges i anspråk, bleve läget givetvis allt svårare. Med hänsyn till dessa omständigheter framstode det såsom en åtgärd av största betydelse att göra allt för att befordra tillkomsten av inhemska ersättningsbränslen, varmed åtminstone de mest trängande allmännyttiga transportbehoven skulle kunna tillgodoses. Trots de olägenheter, som vore förenade med gengasdrift, syntes denna driftsform i nuvarande läge vara den utväg ur svårigheterna, som hade den största utsikten att leda till målet. Det syntes därför synnerligen angeläget att åtgärder vidtoges för att *skyndsamt* få till stånd en utökad tillverkning av gengasaggregat samt i anslutning därtill skapa förutsättningar för en ändamålsenlig drift av desamma.

Med insikt härom hade Kungl. Maj:t också redan vidtagit provisoriska åtgärder för att dels bringa i användning de gengasaggregat för kolgasdrift, vilka funnes i lager hos tillverkarna, dels ock främja produktionen och distributionen av bilkol. Dessa åtgärder vore emellertid, såsom industrikommissionen erinrat, icke tillräckliga. Skulle motortrafikens och jordbrukets behov av drivmedel kunna säkerställas, torde det bliva nödvändigt att omedelbart påbörja en planmässig stortillverkning av gengasaggregat samt mera effektivt reglera bränsleanskaffningen.

Oavsett den form, som de statliga ingripandena på hithörande område komme att få, syntes det uppenbart att många av dem till stor del bleve av industriekonomisk och affärsbetonad natur. Handhavandet av dessa torde därför icke lämpligen kunna anförtros åt något redan befintligt organ inom krisförvaltningen. För att uppnå största möjliga effektivitet vid verkstäl-

lande av de förevarande uppgifterna, vilkas skyndsamma genomförande vore av nöden, syntes på sätt industrikommissionen förordat ett särskilt aktiebolag böra bildas under statens medverkan.

Det planerade bolagets verksamhet borde huvudsakligen inriktas på två linjer, nämligen en planmässig tillverkning av gengasaggregat samt förmedling och inköp, eventuellt även beredning av för gengasdrift lämpligt bränsle.

I förstnämnda hänseende syntes bolaget böra anskaffa eller förvärva tillverkningsrätten till lämpliga konstruktioner, vilkas tillverkning, helst i serier, borde uppdragas åt kvalificerade företag. I syfte att säkerställa en dylik serietillverkning torde bolaget böra äga rätt att lämna garantier för avsättningen. Bolaget borde självfallet även få göra beställningar av aggregat hos företag, som på grundval av egna konstruktioner tillverkade sådana. I övrigt syntes bolaget böra få lämna affärskrediter enligt vanliga grunder. Något övertagande från bolagets sida av den utlåningsverksamhet, som bedrivits med användande av lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift, torde däremot lämpligen icke böra ifrågakomma. I vilken utsträckning bolaget borde medverka till rationalisering och förbilligande av det verkstadsarbete, som erfordrades för aggregatens aptering å bilar och traktorer, bleve beroende av utvecklingen. Något hinder för bolaget att upptaga dessa frågor, om så ansåges lämpligt, borde ej uppställas. Beträffande bränsleförsörjningen borde bolagets åtgärder avse såväl bilkol som okolad ved, lämpad för gengasdrift, ävensom eventuellt andra lämpliga bränslesorter. I enlighet med utredningsmannens förslag borde bolaget i första hand genom lämpliga Ortsorgan stimulera tillverkningen av motorbränsle samt tillse att bränsletillgångarna bleve jämnt fördelade över landet å lämpliga distributionsställen. Kontrollen över det framställda bränslet, vilket syntes vara en uppgift av synnerlig vikt, borde ordnas effektivt och smidigt.

Den verksamhet som sålunda skulle komma att bedrivas av bolaget avsåge otvivelaktigt, såsom av det anförda framginge, sådana allmänna uppgifter, som det i första hand borde ankomma på staten att handhava. Med hänsyn härtill ansåge departementschefen sig böra tillstyrka, att staten, i den utsträckning gällande bestämmelser medgäve, tillförsäkrade sig inflytande på och ledning av bolagets verksamhet. Aktiekapitalet borde således tecknas av staten i tillåten omfattning. Till spørgsmålet, huruvida enskilda intressen skulle beredas plats och inflytande i bolaget, vore departementschefen icke beredd att för närvarande taga ställning. Sedan bolaget bildats, syntes möjligheter föreligga att tillmötesgå önskemål i dylik riktning genom att överlåta viss del av aktierna. För den händelse en dylik överlåtelse skulle anses lämplig, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter omständigheterna fatta beslut härom.

Aktiekapitalet torde i enlighet med industrikommissionens förslag kunna bestämmas till 500 000 kronor. Utöver detta kapital, vilket till större delen kunde beräknas bliva tillgängligt såsom rörelsekapital, enär organisationskostnaderna icke torde stiga till mera betydande belopp, syntes även särskilt förlagskapital bliva erforderligt. Industrikommissionens uppskattning av det samma till 3 000 000 kronor syntes kunna godtagas. Departementschefen förordade alltså, att ett särskilt reservationsanslag härför å 3 000 000 kronor anvisades under fonden för förlag till statsverket.

Bolaget syntes böra organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med ett av industrikommissionen överlämnat förslag till bolagsordning. Det syntes förslagsvis kunna benämnas Svenska gengasaktiebolaget.

Även om det sålunda ifrågasatta bolaget komme till stånd för handhavande av affärsmässiga och industriekonomiska frågor, återstode alltså ett flertal andra arbetsuppgifter inom förevarande område. Den för handläggning av dessa senare arbetsuppgifter erforderliga organisationen vore föremål för övervägande av de för granskning av den centrala krisförvaltningens organisation tillkallade utredningsmännen.

Utskottet. Utskottet är ense med departementschefen om nödvändigheten av att i rådande läge omedelbart påbörja en planmässig tillverkning av gengasaggregat samt mera effektivt reglera bränsleanskaffningen. De statliga ingripanden på ifrågavarande område, som äro påkallade, måste — såsom departementschefen framhåller — till stor del bliva av industriekonomisk och affärsbetonad natur. Med hänsyn härtill anser utskottet i likhet med departementschefen dessa uppgifter icke lämpligen böra anförtros åt något redan befintligt organ inom krisförvaltningen. Utskottet tillstyrker därför departementschefens förslag att för ändamålet bildas ett särskilt aktiebolag under statens medverkan, vilket verksamhet skulle inriktas på dels planmässig tillverkning av gengasaggregat, dels ock förmedling och inköp, eventuellt även beredning av för gengasdrift lämpligt bränsle enligt i huvudsak de linjer för verksamheten, som av departementschefen i förevarande proposition angivits. Utskottet biträder jämväl departementschefens förslag att aktiekapitalet i bolaget tecknas av staten och bestämmes till 500 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles efter omständigheterna pröva och avgöra frågan, huruvida enskilda intressen genom överlåtelse av viss del av aktierna böra beredas plats och inflytande i bolaget.

Såsom förlagskapital för bolaget har ett belopp av 3 000 000 kronor beräknats erforderligt. Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot ifrågavarande beräkningar, tillstyrker, att nämnda belopp anvisas såsom kapitalinvestering i fonden för förlag till statsverket.

Bolaget, som förslagsvis ansetts böra benämnas Svenska gengasaktiebolaget, torde på sätt departementschefen förordat böra organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med ett av industrikommissionen överlämnat förslag till bolagsordning, vilket förslag såsom *Bilaga* fogats vid detta utlåtande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må

- a) till *Teckning av aktier i Svenska gengasaktiebolaget* för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i fonden för statens aktier anvisa ett *reservationsanslag* av 500 000 kronor;
- b) till *Förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget* för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i fonden för

förlag till statsverket anvisa ett *reservationsanslag* av 3 000 000 kronor.

Stockholm den 11 juni 1940.

På statsutskottets vägnar:

PER GUSTAFSSON.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 227.

Bilaga.

Bolagsordning.

1 §.

Detta bolag, vars firma är _____ är grundat på aktier enligt bestämmelserna i lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910.

2 §.

Bolagets verksamhet skall hava till föremål
att förmedla inköp och försäljning av gengasbränsle,
att uppköpa och bereda för gengasdrift lämpligt bränsle samt för försäljning tillhandahålla sålunda inköpt och tillverkat bränsle,
att i övrigt främja användning av gengas inom Sverige,
samt att bedriva fabriktions- och handelsrörelse och annan därmed för-
enlig verksamhet.

3 §.

Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

4 §.

Bolagets aktiekapital skall utgöra minst femhundratusen (500 000: —) kronor och högst en miljon femhundratusen (1 500 000: —) kronor.

5 §.

Aktie skall lyda å etthundra (100: —) kronor. Aktiebrevet skola ställas till viss man.

6 §.

Alla aktier medföra samma rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

7 §.

Bolagets aktier må icke genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari

finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll, varom förmåles i 2 § 2 st. av lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktie i vissa bolag; dock att utan hinder av det nu gjorda förbehållet aktier må förvärvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § av berörda lag.

8 §.

Har aktie övergått till person, som icke förut är aktieägare i bolaget, skall aktien ofördröjligen hembjudas förutvarande aktieägare till inlösen genom skriftlig anmälan hos bolagets styrelse.

När aktie sålunda hembjudits, skall styrelsen därom genast underrätta bolagets förutvarande aktieägare på sätt om meddelanden till aktieägarna är föreskrivet, med anmodan till den, som önskar begagna sig av lösningsrätten, att skriftligen anmäla sig hos styrelsen inom två månader därefter. Anmäla sig flera, skall företrädesrätten dem emellan bestämmas på så sätt att den som har största antalet aktier har företrädesrätt att lösa.

Lösenbeloppet skall utgöras av aktiens nominella värde.

Därest ej inom stadgad tid någon anmäler sig vilja lösa hembjuden aktie, eller sedan lösningspriset å dylik aktie i behörig ordning fastställts, aktien ej inom 20 dagar därefter inlöses, äge den, som hembudet gjort, att bliva för aktie registrerad.

9 §.

Bolagets styrelse skall bestå av högst sju (7) ledamöter och högst tre (3) suppleanter för dem.

Styrelsen är beslutför när alla dess medlemmar vederbörligen kallats till sammanträde. Därest då icke mer än hälften av styrelsens ledamotsantal är tillstädes, fordras för besluts fattande, att samtliga tillstädesvarande äro om beslutet ense.

Styrelsen utser inom sig ordförande.

Ordinarie styrelseledamöter och suppleanter väljas vid ordinarie bolagsstämma för ett (1) år i sänder. Avgående ledamot eller suppleant kan återväljas.

10 §.

Bolagets firma tecknas av den eller dem bland styrelsens ledamöter eller suppleanter, som styrelsen därtill utser. Styrelsen må ock bemyndiga annan än styrelseledamot eller suppleant att teckna firman.

11 §.

För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper utses årligen för tiden från ordinarie bolagsstämma två revisorer och lika antal suppleanter för dem.

12 §.

Bolagets räkenskaper skola den 31 december varje år i fullständigt bokslut sammanföras. Bokslutet skall vara verkställt senast den 15 april påföljande år, då räkenskaperna jämte tillhörande handlingar ävensom av styrelsen avgiven förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning och balansräkning för senaste räkenskapsåret skola för granskning överlämnas

till de utsedda revisorerna, vilka senast den 15 maj skola över granskningen avgiva skriftligt utlåtande, däri ansvarsfrihet för styrelsen bestämt tillstyrkes eller avstyrkes.

13 §.

Vid bolagsstämma må envar röstberättigad rösta för fulla antalet av honom ägda aktier.

14 §.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång om året inom juni månads utgång.

Å ordinarie bolagsstämma skall till behandling förekomma — förutom de ärenden, som enligt lag eller bestämmelse i denna bolagsordning skola å densamma företagas — ärenden, vilkas prövning aktieägare hänskjutit till stämman; dock att aktieägare icke är berättigad att vinna dylik prövning, med mindre han hos styrelsen framställt yrkande därom minst 10 dagar före stämmans hållande.

15 §.

Kallelse till bolagsstämma skall ske medelst rekommenderade brev med allmänna posten till samtliga i aktieboken upptagna aktieägare, avsända vid fråga om ordinarie bolagsstämma minst fjorton dagar före stämman samt vid fråga om extra bolagsstämma minst åtta dagar före stämman.

Andra meddelanden till aktieägarne skola ske medelst vanliga brev med allmänna posten.

16 §.

Utöver vad i lag stadgas angående villkoren för ändring av bolagsordning och ökning av aktiekapitalet skall gälla, att för giltighet av beslut om ändring av bolagsordningen samt om ökning av aktiekapitalet utöver det ursprungligen fastställda erfordras Kungl. Maj:ts fastställelse av beslutet.

17 §.

Träder bolaget i likvidation, äger Kungl. Maj:t utse en likvidator att jämte de av bolagsstämman utsedda likvidatorerna deltaga i likvidationen. Arvode åt av Kungl. Maj:t utsedd likvidator skall bestämmas av Kungl. Maj:t.
